

зачія змісту управлінської діяльності на кожному із них. Для кращої організації процесу управління якістю продукції, необхідно виділити сукупність потрібних категорій, що дадуть змогу чітко усвідомлювати та деталізувати процес управління. Важливо встановити зміст поняття «організаційно-економічні засади управління якістю продукції», що передбачає наша дисертаційна робота.

Висновок

Дослідження поняття «управління якістю продукції» з позиції різних учених дозволило стверджувати, що цей процес відображає взаємозв'язок всіх елементів, етапів, факторів та умов, що забезпечують управління якістю продукції, а узагальнення різних точок зору вчених, стосовно сутності поняття «управління якістю», та дослідження хронології розвитку поняття «quality management» та «quality control», дозволило систематизувати основні постулати в рамках управління якістю.

Список використаної джерел

1. Азгальдов Г.Г. Количественная оценка качества продукции – квалиметрия (некоторые актуальные проблемы.) / Азгальдов Г.Г. – М.: Издательство «Знание», 1986. – 116 с.
2. Векслер Э.М. Применение методов Тагучи в задачах менеджмента качества – отечественный и зарубежный опыт / Э.М. Векслер // Хлебопекарское и кондитерское Дело. – 2007. – №3. – С. 54–55.
3. Глічев А.В. Основи управління якістю продукції / Глічев А.В. – М.: ПІА «Стандарти і якість», 2005, с.34
4. ДСТУ ISO 9000 –2001. «Системи управління якістю. Основні положення та словник. Введ. 10.01.2001 р.».
5. ДСТУ ISO 9001 –2001. «Системи управління якістю. Вимоги. Введ. 10.01.2001 р.».
6. Європейський досвід управління якістю // Управління якістю. 2008. – № 5. – С. 41–44.
7. Огвоздин В.Ю. В дебрях терминологии / В.Ю. Огвоздин // Стандарты и качество. – 2005. – №7. – С.79.

О.А. ОСАДЧА,

кандидат економічних наук, м. Київ

Формування видатків бюджету на культуру в Україні

У статті розглядаються основні джерела фінансування культурного розвитку на державному та регіональному рівнях. Досліджується сучасний стан фінансового забезпечення державної політики України у сфері культури, основні джерела позабюджетного фінансування закладів культури. Визначені пріоритетні напрями вдосконалення фінансового забезпечення регіональної культурної політики України. Відокремлюється програмно-цільове фінансування як найефективніша форма фінансування сфери культури регіонів України.

Ключові слова: фінансове забезпечення, сфера культури, система видатків бюджету.

Е.А. ОСАДЧАЯ,

кандидат економічних наук, г. Киев

Формирование расходов бюджета на культуру в Украине

В статье рассматриваются основные источники финансирования культурного развития на государственном и региональном уровнях. Исследуется современное состояние финансового обеспечения государственной политики Украины в сфере культуры, основные источники внебюджетного финансирования учреждений культуры. Определены приоритетные направления совершенствования финансового обеспечения региональной культурной политики Украины. Выделяется программно-целевое финансирование как самой эффективной формы финансирования сферы культуры регионов Украины.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, сфера культуры, система расходов бюджета.

О. OSADCHA,

Candidate of Economic Sciences, Kyiv

Formation of budget expenditure on culture in Ukraine

The article examines the main sources of funding of cultural development at the national and regional levels. We investigate the current state of financial security derzhavnoy policy of Ukraine in the sphere

of culture, the main sources of extrabudgetary funding cultural institutions. Priority directions of improving the financial security of regional cultural policy of Ukraine. Distinguishes target-oriented funding as nayefekyvishi forms of financing of cultural regions of Ukraine.

Keywords: financial security, cultural, system expenditures.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку української культури і духовності характеризується розмиванням культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів.

Актуальними в період нестабільної політичної та економічної ситуації стають питання оптимізації бюджетних витрат. Скорочення останніх передусім зачіпає галузі невиробничої сфери, серед яких культура і мистецтво.

На жаль, у розумінні більшості вітчизняних чиновників культура ніколи не була пріоритетною галуззю. Однак, як показує досвід, саме культура, мораль, мистецтво спроможні згуртувати країну, визначити напрями подальшого розвитку, стимулювати до підвищення ролі духовних цінностей в житті людини. Зрозуміло, що в сучасних умовах не доводиться сподіватися на підвищення уваги до культури і мистецтва, тому в нашому дослідженні спробуємо окреслити стратегічні напрями розвитку цієї галузі на прикладі України щодо пошуку оптимальних джерел фінансового забезпечення

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану реалізації фінансової політики в галузі культури і мистецтва приділено не надто багато уваги з боку науковців. Проте можна виокремити вчених, які прямо або опосередковано вивчали окреслену проблематику. Це, зокрема, О. Віхров, Г. Герасименко, О. Гриценко, О. Киричук, І. Куліш, В. Солодовник та ін. Зважаючи на брак наукових розробок та необхідність пошуку ефективних фінансових інструментів впливу на галузь культури і мистецтва, запропонована тема дослідження є надзвичайно актуальною в сучасних умовах.

Мета статті є дослідження сучасного стану фінансування культурної сфери в Україні та визначення основних напрямів удосконалення фінансового забезпечення розвитку культури в регіонах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Бюджетного кодексу видатки на культуру представляють собою кошти, які спрямовуються на реалізацію програм та заходів, передбачених відпо-

відним бюджетом; до них не належить погашення боргу, надання кредитів з бюджету, розміщення коштів на депозитах, в цінних паперах тощо [1].

Бюджетне фінансування соціально-культурних заходів відбувається за допомогою кошторисно-бюджетного фінансування, що означає забезпечення державними грошовими засобами установ і організацій невиробничої сфери.

У видатковій частині кошторису зазначається загальна сума витрат соціально-культурної установи з розподілом їх за категоріями видатків економічної класифікації, а також з встановленням витрат, які планується профінансувати за рахунок бюджетних асигнувань та витрат, які планується здійснити за рахунок інших (позабюджетних) надходжень. Передбачені у видатковій частині асигнування повинні забезпечувати повне фінансування витрат певної установи.

Видатки на культуру розмежовуються між Державним та місцевими бюджетами [1].

Так, за рахунок коштів державного бюджету фінансуються такі заклади та заходи:

а) державні культурно-освітні програми (національні та державні бібліотеки, музеї і виставки національного значення, заповідники національного значення, міжнародні культурні зв'язки, державні культурно-освітні заходи);

б) державні театральні-видовищні програми (національні театри, національні філармонії, національні та державні музичні колективи і ансамблі та інші заклади і заходи мистецтва згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

в) державна підтримка громадських організацій культури і мистецтва, що мають статус національних;

г) державні програми розвитку кінематографії;

г) державна архівна справа.

За ознакою підпорядкування з державного бюджету фінансуються також усі підприємства, організації та заклади культури, що безпосередньо підпорядковані Міністерству культури та іншим міністерствам, державним комітетам та відомствам.

Згідно з функціональною структурою видатків на культуру та мистецтво їх включено до розді-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

лу «Духовний та фізичний розвиток» та підрозділу «Культура та мистецтво».

Інші бюджетні культурно-мистецькі заклади фінансуються головним чином із відповідних місцевих бюджетів. Зокрема, до видатків, що здійснюються з районних бюджетів і міст обласного значення, належать державні культурно-освітні (бібліотеки, музеї та виставки) та театраль-но-видовищні програми (філармонії, музичні колективи і ансамблі, театри, палаци і будинки культури обласного значення, школи естетичного виховання дітей, інші заклади та заходи у галузі мистецтва).

За рахунок держави фінансуються державні програми підтримки телебачення, радіомовлення, преси, книговидання, інформаційних агентств тощо. Відповідно до функціональної класифікації видатків до них відносять витрати на утримання засобів масової інформації, у тому числі телебачення і радіомовлення, пресу, книговидання тощо, а також на дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку.

Особливість фінансування витрат на пресу, телебачення та радіомовлення полягає в тому, що з переходом до ринкових відносин дедалі більша їх частина працює на змішаних джерелах фінансування, серед яких основним стає самоокупність та доходи від діяльності, основаної на приватній власності. Державні програми телебачення, Радіомовлення та преса, які одержують бюджетні асигнування, також фінансують значну частину своїх видатків за рахунок власних коштів, отриманих переважно від надання рекламних послуг. У свою чергу редакції газет та журналів, що належать органам місцевого самоврядування, частково фінансуються з місцевих бюджетів

За роки незалежності в Україні були визначені нові засади державної політики у сфері культури, які відповідають загальноновизнаним світовим принципам. У сучасній Україні регіональна культура не є пріоритетним напрямом суспільного розвитку.

За останні роки до 60% видатків бюджетів України на соціально-культурні заходи фінансувалося саме з місцевих бюджетів.

Згідно із Законом України «Про культуру» база мережа закладів культури утримується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів; коштів, що надходять від господарської діяльності, надання платних послуг; грантів, благодійних внесків, добровільних пожертв фізичних і юридич-

них осіб, у т.ч. іноземних та інших не заборонених законодавством джерел [2]. На сьогодні для більшості закладів та організацій культурної сфери державної та комунальної власності основним джерелом фінансових надходжень залишається бюджетне фінансування, що передбачає виділення коштів з державного та місцевих бюджетів [7].

На підставі порівняння статистичних даних, просліджується динаміка до збільшення за кожним роком видатків на культуру та мистецтво. Найбільше зростання видатків припадає на 2016 р., коли вони зросли на 3,7 млн.грн. порівняно з 2015р, а найменше – на 2014 р. – зростання становило лише 300 тис.грн, але у процентному співвідношенню до загальної суми видатків воно залишається майже незмінним.

Як частка ВВП видатки на культуру і мистецтво як були, так і лишаються мізерними й коливаються в межах від 0,5 до 0,6%.

Таким чином, попри відносного зростання бюджетного фінансування культури, його обсяги залишилися недостатніми, особливо в частині видатків розвитку, породжуючи відсталість матеріально-технічної бази закладів культури, вплив професійних кадрів. У результаті такої діяльності багато закладів культури, особливо в малих містах і селах, не можуть повністю задовольнити культурні потреби громадян.

З метою підвищення ефективності формування бюджетних видатків був запроваджений нормативний принцип фінансування культурної сфери, відповідно до якого фінансові ресурси виділяються на основі методики розрахункових нормативів на одного мешканця наявного населення певної адміністративно-територіальної одиниці.

Але практичний досвід планування витрат на душу населення в культурній сфері підтверджує, що такий підхід не враховує особливостей регіональної інфраструктури культурної галузі і призводить до неналежного фінансування окремих територій.

Для усунення таких недоліків потрібно вдосконалити методику планування розрахунків обсягів видатків на сферу культури. Зокрема необхідно врахувати ступінь розвитку мережі закладів культури та відмінності регіонів за забезпеченістю закладами культури відносно культури населення (див. таблицю) [7].

Як бачимо, рівень забезпеченості різними закладами культури в регіонах відрізняється. У деяких областях з меншою кількістю населення функціонує

Рівень забезпеченості закладами культури за регіонами на кінець 2016 року

Область	Кількість на-селення	Кількість закладів на 100000 осіб		
		Бібліотеки	Клубні заклади	Демонстратори фільмів
Вінницька	1618,3	61,0	70,1	10,9
Волинська	1041,3	58,0	64,5	1,2
Дніпропетровська	3292,4	24,6	17,9	0,6
Донецька	4343,9	–	–	0,4
Житомирська	1262,5	72,7	86,5	1,4
Закарпатська	1256,9	39,2	37,1	0,8
Запорізька	1775,8	32,2	25,2	3,1
Івано–Франківська	1382,1	558,8	52,3	8,9
Київська	1725,5	51,9	48,7	0,7
Кіровоградська	987,6	59,6	60,6	3,3
Луганська	2239,6	13,7	11,6	–
Львівська	2538,4	53,4	55,6	2,1
Миколаївська	1168,4	45,3	45,7	1,6
Одеська	2396,5	36,6	30,8	0,6
Полтавська	1458,2	55,3	59,4	1,9
Рівненська	1158,8	51,9	58,5	2,9
Сумська	1133,0	52,6	56,5	1,7
Тернопільська	1073,3	84,9	86,3	10,3
Харківська	2737,2	30,7	25,6	4,1
Херсонська	1072,5	48,6	42,0	4,6
Хмельницька	1307,0	71,8	89,6	8,2
Черкаська	1260,0	58,6	59,1	5,4
Чернівецька	908,5	44,1	42,6	8,5
Чернігівська	1066,8	69,2	73,2	7,0

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [7]

більш потужна культурна інфраструктура, у якої набагато більші потреби, які діючі нормативи фінансування культурної галузі не в змозі забезпечити.

Стає загроза втрати культурної спадщини і виникає проблема не тільки збільшення фінансової культури з державного бюджету, а й удосконалення засобів і механізмів фінансування культури загалом.

Сьогодні в кризових умовах не варто сподіватися на суттєве збільшення бюджетних видатків на регіональний культурний розвиток. Тому для зміцнення фінансового стану сфери культури в регіонах необхідне залучення альтернативних джерел фінансування: спонсорство, меценатство, благодійництво та ін.

Перш за все міністерство культури фінансує культурно–мистецькі заходи загальнодержавного значення – конкурси, фестивалі та свята, тоді як у регіонах підтримують передусім бібліотеки, школи мистецтв, місцеві музеї й театри тощо.

Ще однією проблемою бюджетного фінансування культурного розвитку є низька ефектив-

ність використання бюджетних коштів. Асигнування з державного та місцевих бюджетів спрямовують насамперед на утримання існуючої бюджетної мережі закладів культури за принципом кошторису, а не на підтримку культурно–мистецьких програм, проектів чи заходів. Такий підхід обмежує творчу діяльність митців [4,с.200].

На нашу думку, найбільш ефективним методом фінансового забезпечення культурної сфери, спрямованим на управління бюджетними ресурсами в середньостроковій перспективі, зарекомендувало себе програмно–цільове фінансування. Цей метод передбачає розроблення та реалізацію бюджетних програм, для досягнення яких необхідне виявлення найбільш гострих проблем у культурній сфері регіону та визначення відповідно до них пріоритетних програм.

Висновки

Попри відносного зростання бюджетного фінансування культури, його обсяги залишилися недостатніми, особливо в частині видатків роз-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

витку, породжуючи відсталість матеріально-технічної бази закладів культури, вплив професійних кадрів. У результаті такої діяльності багато закладів культури, особливо в малих містах і селах, не можуть повністю задовольнити культурні потреби громадян.

Найбільш ефективними формами фінансування сфери культури регіонів України є програмно-цільовий метод та державно-приватне підприємство, які дають можливість більш раціонально використовувати фінансові ресурси, залучати їх від приватних партнерів та досягати поставлених цілей програми чи проекту культурного розвитку регіонів України. З'ясовані в ході дослідження позитивні результати запровадження програмно-цільового методу свідчать, що необхідно поширювати його застосування в Україні. Однак, зважаючи на особливості регіонального розвитку (стратегічні орієнтири місцевого самоврядування, фінансовий потенціал тощо), практичні заходи з його подальшого запровадження та поширення мають зважати на цю специфіку з метою забезпечення реалізації головної ідеї програмно-цільового методу – встановлення взаємозв'язку між вкладеними ресурсами та отриманими результатами.

Також, важливо стимулювати створення інститутів державно-приватного партнерства у сфері регіональної культури, що передбачає: розви-

ток меценатства та благодійництва; формування ринку культурних цінностей, спільну участь держави та бізнесу в розвитку цього ринку, а також в економічно-ефективних проектах у сфері культури регіонів України.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Про культуру: закон України від 14.12.2010 р. №2778 – VI. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2778-17.
3. Грищенко О.А. Шляхи удосконалення фінансування культури в Україні: аналіт.записка / О.А. Грищенко, В.В. Солодовник. – режим доступу:
4. www.culturalstudies.in.ua/zv_2004_1.php [Hrytsenko O. A. Shliakhy
5. Настич Т.П. Державне регулювання фінансової діяльності закладів культури та мистецтва в Україні / Т.П. Настич // вісн. КНУТД. – 2014 – №1. – С.199 – 206
6. Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mbr.-ukr.org>.
7. Чугунок І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Я. Чугунов, І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – №5. – С. 3–14.
8. Сайт Державного казначейства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.treasury.gov.ua